

वा० रा०

॥ ५४ ॥

तापस्यव्रतस्नानेभ्यः क्रियमाणे राज्यलिप्सयास्नानंकृतवानितिकैकेभ्यः शंक्रामाभूदितितन्निषेधति ॥ अथवेति ॥ राज्यद्रव्यमयेन राज्याभिषेकसाधनमंगलद्रव्यप्रचुरेण स्वयं स्वहस्तेनोद्धृतं तोयं मेव्रतादेशं व्रतसंकल्पाधिकारं ॥ २८ ॥ राज्यवनवासयोर्वनवासोमहोदयः महाफलः प्रजानांकृत्याकृत्यचिंताव्याक्षेपराहित्येन सततं तपः प्रवृत्त्या पितृवाक्यपरिपालनेन चेति भावः ॥ २९ ॥ उपदेशस्य परमप्रयोजनमाह ॥ नेति ॥ नमाताभिशंकितव्या न पिताभिशंकितव्यो यतो दैवाभिपन्नाः दैवग्रस्ताः एवमभिशंकंत इति शेषः ॥ यद्वा दैवाभिपन्नत्वं मातापित्रोर्विशेषणं ॥ त्वंच दैवं तथा प्रभावमिति जानासि अतो नातिशंकनीया ॥ ३० ॥ इति रामाभिरामेश्रीरामीये रामायणतिलके

अथवा किंममैतेन राज्यद्रव्यमयेन तु ॥ उद्धृतं मे स्वयं तोयं व्रतादेशं करिष्यति ॥ २८ ॥ माचलक्ष्मणसंतापं कार्पीलक्ष्म्या विपर्यये ॥ राज्यं वा वनवासो वा वनवासोमहोदयः ॥ २९ ॥ नलक्ष्मणास्मिन्मम राज्यविघ्ने माताय वीयस्य भिशंकितव्या ॥ दैवाभिपन्नानपिताकथंचिज्जानासि दैवं हितया प्रभावं ॥ ३० ॥ इत्यार्षे ० वा० रा० आ० अ० द्वाविंशः सर्गः ॥ २२ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ इति ब्रुवति रामे तु लक्ष्मणोऽवाकूशिरा इव ॥ ध्यात्वामध्यंजगामाशुसहसा दैन्यहर्षयोः ॥ १ ॥ तथा तु बध्वाभ्रुकुटीभ्रुवोर्मध्ये न रर्पभः ॥ निशश्वासमहासर्पो बिलस्थ इव रोपितः ॥ २ ॥ तस्य दुष्प्रतिवीक्ष्यं तद्रुकुटीसहितं तदा ॥ बभौ क्रुद्धस्य सिंहस्य मुखस्य सदृशं मुखं ॥ ३ ॥ अग्रहस्तं विधुन्वंस्तु हस्तीहस्तमिवात्मनः ॥ तिर्यगूर्ध्वं शरीरे च पातयित्वा शिरो धरां ॥ ४ ॥ वा० आ० अ० द्वाविंशः सर्गः ॥ २२ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥

दुःखहर्षयोर्मध्यंजगाम ॥ रामस्य धर्मधैर्यदृष्ट्वा हर्षः तस्य राज्यभ्रंशात् दुःखमित्येषामभ्यगतिः लक्ष्मणस्य शेषावतारत्वेन तमोगुणप्रधानता ॥ ज्येष्ठस्य विवेकवाक्यश्रवणेन सत्वोदयश्चेति भावः ॥ अधः शिरस्त्वेनोक्तार्थस्याधीनाङ्गीकारध्वननं ॥ इवेन तमसः स्वाभाविकत्वात् तस्य स्थिरता ध्वन्यते ॥ १ ॥ तामेव दर्शयति ॥ तथात्विति ॥ तथा भयंकरमित्यर्थः ॥ बिलमत्र परबिलं ॥ २ ॥ दुष्प्रतिवीक्ष्यं संमुखतया द्रष्टुमशक्यं सादृश्यं दुर्दर्शत्वेन ॥ ३ ॥ अग्रहस्तं हस्ताग्रं रामेण क्षमापनाय गृहीतमित्यर्थः ॥ तिर्यगित्यादिक्रोधातिशयेन विविधं शिरो धूननं कृत्वेत्यर्थः चादध इत्यपि ॥ ४ ॥

अ० कां०

॥ ५४ ॥